

Kazuistika

Ona, ona a zase ona. Supervízna kazuistika

Hana Smitková

Súhrn

Kazuistika zachytáva niektoré aspekty priebehu 3-ročného supervízneho stretávania sa terapeutky, ktorá sa venuje väčšinou detskej klientele, a supervízorky. Obe pracujú prístupom zameraným na človeka. Kazuistika sa zameriava na supervíziu stretávania sa s dospelou klientkou terapeutky, opisuje vývin ich vzťahu, problémy a posuny a súbežne aj priebeh supervízneho vzťahu a procesu.

Kľúčové slová: kazuistika, supervízia, psychoterapia.

Summary

Case report describes some aspects of development of 3 years lasting supervision involving therapist, mainly devoted to children and young people and supervisor, both working in the framework of person-centred approach. Case report concentrates on supervising the therapist - adult client relationship, problems, shifts, progress in the scope of their meetings. There is a parallel interest dedicated to supervision relationship and process.

Key words: case report, supervision, psychotherapy.

Táňa poznám z nášho výcvikového programu, ale stretávali sme sa iba vo veľkej skupine. Tam hovorila hlavne zo začiatku málo, občas som mala možnosť ju vidieť pracovať v nácvikoch, takže keď sa ku mne prihlásila do supervízie, nevedela som o nej skoro nič. Pôsobila na mňa skôr uzavreto, rezervovane a počas tréningov zručností, ktoré sme spolu absolvovali, som mala pocit, že je so svojou prácou spokojná a veľmi si do toho nedá rozprávať. Táňa pôsobí sústredene, pozorne a rozvážne, mnoho ľudí ju označuje za príťažlivú. Je vysoká, štíhla, oblieka sa skôr športovo. Má okolo 30 rokov, je vydatá, bezdetná a jej klientelou sú prevažne deti a mládež, ale na supervíziu prichádzala aj s dospelými klientmi, s ktorými začínala pracovať. Stretáva sa s klientmi individuálne, skupinovo, podieľa sa na príprave a vedení víkendových sústredujúcich, s kolegyňami pripravovali študentov VŠ do praxe. Emočná zaangažovanosť, ktorá u nej obvykle neznamená stratu odstupu a schopnosti reflektovať svoju prácu a podmienky, za ktorých terapia prebiehala, je jednou z najvýraznejších charakteristík jej samej, aj jej prístupu ku klientom/tkám. Obe pracujeme prístupom zameraným na človeka, ja som začala v roku 2006 chodiť na supervízny výcvik

v integratívnej supervízii. Tréning ovplyvnil môj spôsob vedenia supervízie po odbornej aj osobnej stránke – cítim sa uvoľnenejšia, istejšia. Hoci zachovávam tie isté princípy prístupu ako predtým, moja práca je kreatívnejšia, cítim sa ovplyvnená osobnými stretnutiami s kolegami/gyňami pracujúcimi rozdielnymi prístupmi, peer supervíziou, podporou a výzvami, ktoré pre mňa predstavuje výcvik a supervízia samotná. Predovšetkým v skupinovej supervízii využívam aj iné formy práce ako doteraz a ohlasy účastníkov sú veľmi pozitívne, sami si ich žiadajú, pretože im prinášajú iný pohľad na seba, klienta alebo ich vzájomný vzťah.

Priebeh supervízie, supervízny vzťah

O supervíziu ma požiadala pred letnými prázdninami r. 2005, pred letom prebehli individuálne 3 stretnutia a dohodli sme sa, že po prázdninách sa mi ozve. Nezavolała, a tak som to urobila začiatkom októbra ja. Potvrdila, že má o supervíziu záujem a ozve sa čím skôr. Urobila to až začiatkom roku 2006 s tým, že jej finančné problémy bránili prísť. (Neskôr mi povedala, že potrebovala dať prednosť dlhodobejšej osobnej psychoterapii v súvislosti s vážnou rodinnou udalosťou a platiť oboje by pre ňu bolo náročné.) Pravdupovediac nebola som si stále istá, či jej niekoľkonásobné odmlčanie

Katedra psychológie FFUK, Bratislava

Adresa: PhDr. Hana Smitková, PhD., Katedra psychológie FFUK, Gondova 2, 818 01 Bratislava, Slovensko

nejako nesúvisí s tým, že jej možno nevyhovovalo naše stretávanie zo začiatku, a preto som sa k tejto téme po čase vrátila. Z našich prvých stretnutí som síce mala pocit, že prebehli asi tak, ako to obvykle na začiatku býva – s vytvorením kontraktu, vzájomným nalaďovaním sa, ale v tom období sa ku mne nepriamo dostala spätná informácia, že som pri supervízii prísná a niektoré kolegyně majú obavy sa so mnou stretávať. Nebola to vtedy pre mňa príjemná situácia, potrebovala som si ujasniť, čo to pre mňa znamená, ako sa v tomto hodnotení cítim. Potrebovala som sa ubezpečiť, či okrem iného takéto vnímanie nespôsobiloby odklady našich stretnutí, a preto som sa o tom s Táňou chcela porozprávať. Potvrdila, že ma vníma ako náročnú, a aj preto ma oslovila, ale môj spôsob práce jej vyhovuje a ja tiež. Od začiatku r. 2006 prichádzala Táňa pravidelne – v približne 6 týždňových intervaloch a paralelne prichádzala aj na cyklus skupinových supervízií ponúknutých inštitútom. Do leta 2008 sme spolu absolvovali 50 hodín individuálnej supervízie vyžadovanej SPS a Táňa považuje za samozrejmé, že bude pokračovať ďalej. Zo supervízie mám 9 nahrávok, dve sú úplne nefunkčné a dve sú poškodené.

Prepis je z januára 2008 a týka sa jej vnímania nášho vzťahu:

T: Ja to tak mám, že dnes sa budeme aj o nás baviť?

S: Áno. (smiech oboch)

T: A tak to mám, že na začiatok... alebo, že neviem, ako to vyjde...

T: Tak som ti tak rozmýšľala, že ako sa to zmenilo a mám proste vybavené úplné začiatky, kedy viem, že som išla s obrovskou opatrnosťou a s takým, asi to nazvem, že rešpektom. Ako ja ho mám stále, ale mám pocit, že je iný. Že to je iné a pamätám si, že začiatky boli vyslovene... veľmi som sa obávala, ako zareaguješ, čo mi povieš, ale zároveň – ale to bolo niečo – prečo ja som k tebe chcela chodiť. Mne sa strašne páčilo, že ty vieš povedať, povedať otvorene a aj sa mi tak páčilo, že teba som vnímala na výcviku, že tak nezaobaluješ veci, že keď tak príde, tak povieš a toho som sa aj obávala. To bolo niečo, čoho som sa aj obávala a veľmi som to mala tak umocnené supervíziami skupinovými, keď začali, lebo ja som možno k tebe začala na individuálku chodiť len chvíľu predtým, ako začali skupinové supervízie a neskutočne som to mala umocnené ľuďmi, keď sa nahlasovali a vyslovene komentovali, „no, ako k Hanke nejdeme, tá je prísná“ a som hovorila, že fiha, mám niečo podobné aj ja, ale ja to skôr mám, že chcem ísť k tebe, že chcem si to vypočuť. A to sa mi tak teraz nejako zmenilo, že sa ti neobávam povedať veci, aj keď viem, že urobím chybu, aj keď urobím kiks, že je to také nejaké iné... Ale mám pocit, že aj ty, ty si, tak inak funguješ, teba vnímam inak. Akoby na začiatku som ťa vnímala takú, rýchlejšiu? Že si tak rýchlejšie povedala veci, a potom si sa tak viacej vypytovala, že ako to je... A teraz ťa vnímam, že sa viacej vypytuješ dopredu, kým vlastne zareaguješ. „... Toto je inak jedno, čo sa mi veľmi páči, že mám pocit, že veľmi a vnímam to neviem aké dlhé – posledné obdobie, veľmi ma povzbudzuje, že máš tak chuť si to so mnou prejsť, tak do hĺbky... že čo som vlastne tým myslela, že si aj tak overuješ strašne veľa vecí a kolkokrát ani ja sama neviem a že tým, keď si to tak prechádzam

s tebou, že mne je to pomáhajúce. Veľmi sa teším na supervízie, posledné obdobie, nepamätám si to koľko je to, vnímam, že rok... a ešte som si uvedomila, že prinášam viac osobného a že je to pre mňa také znamenie, že si to dovoľím povedať...“

Postupom času sa náš vzťah menil aj pre mňa. Od mojej rezervovanosti a opatrnosti (ktorú som možno „projektívne“ vnímala aj u Táni) sa mi stávala bližšou a sympatickejšou (viem to aj podľa toho, že supervízne nahrávky som mala najprv označené jej menom a neskôr zdobneninou). Je pre mňa obdivuhodná v tom, koľko trpezlivosti, starostlivosti dokáže dávať svojim klientom, ako je ponorená do svojej práce a napreduje v nej. Mnohokrát som vnímala, ako hľadá, tápe a nachádza ďalšiu cestu, ktorou ísť, preskúmava témy, ktoré pre ňu osobne nie sú ľahké.

Práca s klientmi

Prichádzala s viacerými detskými klientmi a spomedzi dospelých bola najvýraznejšia dlhodobá terapia s mladou klientkou Zuzkou. Zvolila som si ju pre kazuistiku práve preto, že práca s touto klientkou bola pre Táňu náročná, atypická pre jej prevažne detskú klientelu a bola dlhodobo centrom našich supervízií.

Na začiatku terapie definovali kontrakt, s jeho následným predĺžením a očakávaniami. Stretávali sa okolo 2 rokov a mali intenzívny vzťah – Zuzka v nej vzbudzovala veľké sympatie už od začiatku a Táni pristup – akceptujúci, chápaný a trpezlivý, klientkina ochota spolupracovať, viedli od prvého stretnutia k vzájomne pocítovanej blízkosti. Celkovo prebehlo 52 stretnutí, z ktorých prvých 37 stretnutí sa stretávali pravidelne raz za týždeň, potom nasledovala skoro 2-mesačná prestávka, kedy klientka dokončovala prestavbu bytu a sťahovala sa od rodičov, opäť pokračovali pravidelné stretnutia raz za týždeň, od 47. boli stretnutia nepravidelnejšie.

Zuzka pôvodne prišla s problémami v partnerských vzťahoch s aktuálnym partnerom, okrem toho mala pomerne často paralelne niekoľko vzťahov, obvykle nevyrovnaných a krátkodobých, ktoré pre ňu nebolo jednoduché jednoznačne ukončiť. Okrem toho bola nespokojná vo vzťahoch s priateľkami, rodičmi, ktorí na ňu mali veľa nárokov, ale na druhej strane sa nedokázala od nich osamostatniť a pôsobila celkovo mladšie, ako je jej fyzický vek (tak znel aj jej hlas na nahrávkach). Klientka v skutočnosti nemala žiadny uspokojivý, pokojný vzťah a necítila sa bezpečne ani sama so sebou, a preto mala v repertoári množstvo obranných mechanizmov, ktoré sa prejavili aj v terapii.

Práve téma krátkodobých vzťahov nebola pre terapeutku jednoduchou – v tom čase mala spokojný manželský vzťah, a aj keď neskôr prišlo v jej manželstve k ťažšiemu obdobiu, mala, ako sama hovorí, najväčší problém s porozumením práve v tejto téme. Nesúhlasila s klientkinými nevernými epizódami, ktoré jej prinášali krátkodobé uspokojenie, pretože terapeutkiné postoje týkajúce sa partnerských vzťahov sú odlišné. Terapeutka prechádzala fázou hodnotenia neverného správania klientky, neporozumenia tomuto kona-

niu. Hovorí: „Viem, že v začiatkoch prinášani tejto témy sa mi objavovali otázky ako: *Prečo to robí? Prečo s tým neprestane? Následne som si pripustila, že skrytým významom za týmito otázkami je hodnotenie: nie je to v poriadku. Nevedela som, čo s tým: vnútorne som bojovala s týmito slovami a zároveň som sa bála o tom klientke povedať (som si vedomá, že to klientka mohla cítiť). Bola som nahnevaná na seba, že v momentoch, kedy mám byť s klientkou, riešim tieto hodnotenia. Veľkou pomocou pre mňa bolo uvedomenie, čo sa v týchto momentoch deje v našom vzťahu: obávam sa jej povedať, že aj napriek mojej snahe rozumieť jej, mi to v tejto téme ide pomerne ťažko. Pri otvorení tohto problému s klientkou sa udialo niekoľko záračných okamihov: – jeden z nich bol, že som jej týmto preukázala môj skutočný záujem, – zároveň pocítila, že aj keď veci prežívame inak, som otvorená o tom s ňou hovoriť, pričom nekladím hodnotenia, či podmienky, – prostredníctvom tohto zážitku klientka cítila, že je prijatá aj ako neverná – uvedomila si inkongruenciu: je neverná, pričom túži po vzťahu, kde by nemala potrebu podviesť.“ Terapeutka považovala tento moment za zlomový v ich vzťahu, pretože si obe mohli ponechať vlastné postoje bez toho, aby prišlo k vzájomnému odcudzeniu a prinieslo to úľavu obom. Istou formou hodnotenia mohlo byť aj časté pozitívne oceňovanie, ktoré Táňa rada a spontánne klientke poskytovala. Stalo sa súčasťou supervízneho reflektovania – terapeutka si uvedomila, že to robí často a mimovoľne či už vo svojom súkromnom živote, alebo pri práci s deťmi a to predovšetkým pri tréningoch alebo v skupinových formách práce, kde však majú iné opodstatnenie. V terapeutickom vzťahu prinášajú riziko vytvárania závislosti, možnej straty autonómie klientky a Táňa, hoci klientku rada podporovala, sa musela naučiť zredukovať dávanie „pochvál“ a ocenení.*

Klientka prešla počas terapie veľkými osobnostnými zmenami, stávala sa zreľou, schopnou preberať na seba väčšiu mieru autonómie a teda zodpovednosti, zostávať v jedinom partnerskom vzťahu, čo sa do veľkej miery odvíjalo od získania väčšej miery istoty v seba, schopnosti vnímať svoje potreby a riadiť sa nimi, rozumieť motívom svojho správania a zváženia, či sa podriaďiť a ktorým impulzom. Prestažovala sa do svojho bytu a chcela ho terapeutke ukázať. Tak ako si to pamätám, bola táto situácia pre terapeutku veľkým a dlhodobým problémom. Táňa vnímala túto situáciu ako eticky problematickú, ako prekročenie hraníc, ale nedokázala klientku verbálne ani odmietnuť, ani návštevu uskutočniť. T: „Moje pochybenia nastali už vtedy, keď klientka v rozprávaniach o byte hovorila o tom, že by mi ho potom rada ukázala, no ja som túto tému nijako neoslovovala.“ Tejto téme sme sa na supervízii venovali na viacerých hodinách, na jednej strane bola Táňa presvedčená, že tam nemôže ísť, na druhej sa nevedela rozhodnúť jednoznačne ponuku odmietnuť. Dlhو bola uviaznutá a súviselo to podľa mňa predovšetkým so vzájomnou „očarenosťou“ (ako to volala terapeutka), a preto bolo ťažké niečo tak jednoduché a milé odprieť. Mne samej sa pri tejto téme otvorilo ako námet na zvažovanie, či naozaj nevyhnutne ohrozuje krátká návšteva hranice vzťahu? Uvedomila som si, že obe varianty sú za istých okolností pre mňa akceptovateľné a ponúkla som

to aj terapeutke. Myslím, že v tejto situácii rozhodovania je dôležité mať vytvorený pevný vnútorný postoj, ktorému rozumiem. Táni pomohla s riešením jej neschopnosti odmietnuť/prijať pozvanie prestávka v stretávaní a keď svoje rozhodnutie klientke neskôr povedala a odôvodnila, táto to dokázala pochopiť bez narušenia dôvery, alebo toho dobrého, čo vo vzťahu získala. Terapeutka hovorí: „S odstupom času som zistila, že pauza bola prospešná pre nás obe. Následným rozprávaním sme odhalili, že obe sme uvažovali o našich stretnutiach. Klientka zhodnotila, že bol pre ňu prospešný zážitok, že „dokáže fungovať už aj bez terapie“, skonštatovala, že sa cíti zodpovednejšia v porovnaní so začiatkom terapií, viac si verí, viac o sebe rozmýšľa. Ja som zistila, že už nie som tak vtiahnutá do vzťahu, čo mi poskytovalo väčší náhľad na významy, ktoré sa v terapii objavovali, a že sa mi darí viac tematizovať terapeutický vzťah.“ Podobnú „prestávku“ alebo dlhší čas potrebovala Táňa aj na to, aby si dohodla s klientkou používanie mobilu počas stretnutí. V istom období totiž Zuzka nielen telefonovala, ale i posielala a prijímala sms a mala tendenciu prerušovať terapiu a jej proces zmenou tém s ohľadom na momentálny obsah telefonátu alebo sms.

V istom období som na nahrávkach zachytila slová a paralingvistiku klientky, ktorá mi pripadala zvädzajúca. Keď som to na supervízii povedala, Táňa bola prekvapená, ale keď sa na to sústredila, uvedomila si, že tie signály naozaj Zuzka vysiela. Bola to vlastne kombinácia koketného a súčasne detského prejavu, ktorý klientka pravdepodobne používala, aby dosiahla, čo potrebovala – hlavne ľudskú blízkosť a záujem. Terapeutka jej šarmu do nejakej miery podliehala, pokiaľ si neuvedomila, čo klientka robí. Pomohlo jej to aj k sledovaniu a objasneniu dôvodov a súvislostí tohto správania. T: „Zistila som zaujímavú súvislosť: pokiaľ sa v klientkinom živote práve niekto vyskytoval, koho mohla zviať, na našich stretnutiach sa takéto signály neobjavovali. A pokiaľ sa v tom čase nikto v jej blízkosti neobjavoval, zvädzajúce signály sa na našich stretnutiach objavili. Rozmýšľala som, čo za prejavmi zvädzania môže byť a vytvorila som si predpoklad, že zvädzanie je v klientkinom živote formou nadväzovania blízkych vzťahov. Je to určitý mechanizmus, ktorý u nej nabieha, keď zúfalo potrebuje blízkosť. Pri téme zvädzania som si uvedomila ešte jednu vec: klientka má so zvädzaním úspechy, nakoľko je atraktívna mladá žena a tak nadväzovanie vzťahov je pomerne rýchle. Avšak o to rýchlejšie takéto vzťahy aj končili. Myslím, že práve tematizovanie zvädzania bol jedným z významných momentov pre klientku.“ „Zvädzanie“ bolo ďalšou formou obranných mechanizmov Zuzky, na ktorý spočiatku Táňa naskočila, ako mnohí iní v jej živote. Bolo však aj spôsobom ako fungovalo ich preporenie v terapeutickom procese, ktoré sa podarilo objavením, oslovením a reflektovaním oboch zúčastnených zviditeľniť. Zaujímavé a možno nedostatočne preskúmané zostalo to, že sa to dialo medzi dvoma heterosexuálne orientovanými ženami. Podobne sa objavilo manipulatívne správania, ktoré terapeutku síce spočiatku ochromovalo, ale časom dokázala tento mechanizmus osloviť. Klientka ho využívala niekedy aj vedome, lebo jej pomáhal dosiahnuť, čo chcela a žiadať to nie otvorenou formou. Táňa hovorí: „Zistila som, že obe sme boli v nepohode: ja z toho, že aj som mala chuť dať klientke

to, čoho sa dožaduje a zároveň ma v tej chvíli aj odpudzovala, a klientka síce chce uspokojiť svoju potrebu niečoho, no zároveň vie, že to dosahuje naučeným manipulatívnym správaním.“ Táni veľmi záležalo na Zuzke, už od prvého stretnutia k nej pocítovala veľkú sympatiu a blízkosť, ktorú podporovala podobná odozva na strane klientky. Ako terapeutke jej bolo síce jasné, že klientka takto reaguje aj na akceptujúci, nehodnotiaci prístup, ktorý nemá vo svojom prostredí a len postupom času sa jej podarilo byť menej zaangažovaná v tomto vzťahu a teda pracovať efektívnejšie. Terapia skončila po skoro 2 rokoch nie najuspokojivejším spôsobom – Táňa si nebola úplne istá, či neurýchlila koniec, na ktorý klientka ešte nechcela úplne pristúpiť.

Zvažovala som, prečo som si nevybrala na prezentovanie nášho stretávania jej detských klientov. Zrejme to bolo aj preto, že deti sa viac tematicky podobali, opakovali sa problémy s rodičmi, prístupom školy a v pozadí som mala osobnú citlivosť témy detí pre Táňu. Na jednej zo supervízií (marec 2008) sme hovorili o tom, koľko úsilia a energie vkladá do práce s deťmi. Pre mňa bola až nepochopiteľne trpezlivá, keď ponúkla na schôdzku matke klientky 5–6 termínov alebo 10-krát telefonovala; x-krát sa pokúšala o posledné stretnutie s nedospelou klientkou, ďalšiu sprevádzala na psychiatrické vyšetrenie, bola skoro neustále podporujúca a s viacerými

jej bolo zaťažko skončiť stretávanie. Hoci navonok pôsobila ako niekto, kto je orientovaný predovšetkým na svoju „kariéru“, už dlho túžila po dieťati. Po prekonaní náročného obdobia v manželstve (jar 2007) sa túžba znovu vrátila a fungovala ako jeden zo spočiatku nevedomených bolestných motívov práce s deťmi. Bolo to tak, že nielen deti potrebovali ju, ale aj ona „potrebovala“ tie deti. Snažila som sa byť pri nej aj v týchto osobných témach, nenahradzujúc psychoterapiu, ale súčasne dávať do súvislosti jej prežívanie, starosti, radosti s prácou, v ktorej sa odrážali.

Rada sa s Táňou stretávam, v tomto procese sme sa menili obe – ja v osobnom i pracovnom vzťahu k nej (od rezervovanosti a direktívnejšieho smerovania k väčšej uvoľnenosti, otvorenosti a blízkosti), Táňa k čoraz väčšej istote, prehĺbeniu preskúmania a poznania seba.*

---

*Práca je súčasťou záverečnej práce predkladanej k ukončeniu supervízneho výcviku vedeného Iron Mill Institute.

Literatúra

Literatúra u autorok.

Do redakcie došlo 10.1.2009.